

- прагнути до формування більш прозорих і зрозумілих підходів до формування інформаційної бази про доходи й витрати суб'єктів малого підприємництва;
- спрямовувати дослідження на пошук можливих шляхів оптимізації системи документування та спрощення її форм;
- зменшити кількість звітних форм і спростити процедурні розрахунки до них.

Комплексність вирішення вищезазначених завдань дозволить значно спростити цю систему обліку й створюватиме більш сприятливі умови для розвитку малого підприємництва в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності» / № 4014-VI від 4.11.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4014-17>.
2. Закон України, «Про державну підтримку малого підприємництва» / № 2063-III від 19.10.2000 р. (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України № 523-VI від 18.09.2008 р., № 4014-VI від 4.11.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2063-14>.
3. Михайлов М.Г. Організація бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу: навч. посіб. / М.Г. Михайлов, Л.І. Полятикіна, О.П. Славкова – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 118 с.
4. Пархоменко В. Організація бухгалтерського обліку за спрощеним планом рахунків / В. Пархоменко, С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 5. – С. 5–17.
5. Побережна Г. Удосконалення управління діяльності малих та середніх підприємств / Г. Побережна // Економіка АПК. – 2005. – № 3. – С. 2–8.
6. Податковий кодекс України: чинне законодавство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
7. Сук Л. Організація обліку на підприємствах малого бізнесу / Л. Сук, П. Сук // Бухгалтерський облік в сільському господарстві. – 2010. – № 3. – С. 36–40.
8. Деркач Ю.А. Спрощені системи оподаткування: переваги, недоліки та шляхи їх усунення / Ю.А. Деркач, В.М. Чубай // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 6. – С. 155–162.
9. Господарський кодекс України: Чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 02.10.2011 р.: (офіц. текст). – К.: А.В. Паливода, 2011. – 512 с. – (Кодекси України).
10. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 15.06.2011 № 720.
11. Про затвердження форм книги обліку доходів і книги обліку доходів і витрат та порядків їх ведення [Електронний ресурс] / Наказ Міністерства фінансів України 15.12.2011 № 1637. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1534-11>

Стаття надійшла до редакції 15.03.2012.

УДК 657.42

Бобко В.В., к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

В статье рассмотрены современные проблемы и особенности оценки основных средств в контексте бухгалтерского учета с учетом отечественного и зарубежного законодательства, а также предложены пути их решения.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, оценка, основные средства.

In the article contemporary problems and features of fixed assets evaluation in the context of accounting, taking into consideration domestic and foreign laws are considered, also the ways of their solution are offered.

Key words: accounting, evaluation, fixed assets.

Постановка проблеми. Сучасний бухгалтерський облік є потужним інструментом, однією з функцій якого є інформативність, що полягає в забезпеченні як зовнішніх, так і внутрішніх користувачів інформацією, яка дозволяє не тільки приймати управлінські рішення, але й презентувати об'єктивні дані про фінансово-економічний стан підприємства.

Проблемам обліку основних засобів, зокрема, питанням їх оцінки та переоцінки присвячено багато наукових праць вітчизняних учених-економістів, як то: С.Ф. Голов, Г.Г. Кірейцев, В.В. Сопко, І.В. Павлюк та ін. Отримані результати досліджень – як теоретичних, так і практичних – мають вагоме наукове значення.

Водночас подальші дослідження окремих аспектів обліку основних засобів є актуальними, як ніколи, особливо в контексті сучасних економічних реалій.

Метою статті є висвітлення особливостей оцінки основних засобів з урахуванням вітчизняного законодавства та зарубіжного досвіду, аналіз проблем, що виникають в процесі, і визначення шляхів їх вирішення.

Результати дослідження. Значення оцінки як одного з елементів методу бухгалтерського обліку важко переоцінити, адже правильно обраний спосіб оцінки об'єктів бухгалтерського обліку безпосередньо впливає на достовірність фінансової звітності та обґрунтованість управлінських рішень на підприємстві. Від того, наскільки правильно оцінені основні засоби, залежить точність показників наявності, структури та динаміки основних засобів, спотворення яких призведе до неправильного визначення собівартості продукції, яка виготовляється. А це, у свою чергу, стане причиною неправильного визначення показників прибутку та показників, які характеризують ефективність виробництва, що підтверджує актуальність досліджуваного питання.

Оцінка основних засобів – це специфічна форма ціни, яка використовується для правильного визначення їх загальної вартості, складу та структури, величини амортизаційних відрахувань, собівартості продукції, а також прибутку й рентабельності роботи підприємства.

Об'єкти основних засобів як найбільш активна складова господарських засобів використовуються в діяльності підприємства протягом тривалого часу. І, як результат цього, – моральний і фізичний знос та поступова втрата вартості.

Ще однією проблемою є невідповідність між справедливою та первісною вартістю основних засобів як результат тривалого багаторічного користування, що може вплинути на викривлення вартісної оцінки активів підприємства, тим самим ускладнюючи інвестиційний клімат; на зниження собівартості та витрат виробництва, що викривлює інформацію про цінову політику.

Як відомо, одним із принципів бухгалтерського обліку є обачність, згідно з якою методи оцінки, що застосовуються на підприємстві, повинні запобігати як заниженню оцінки зобов'язань та витрат, так і завищенню оцінки активів і доходів. І саме дотримання цього принципу щодо активів повинне забезпечувати актуалізацію даних у сучасній системі бухгалтерського обліку.

Відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності передбачено такі методи оцінки активів: за фактичною собівартістю, за відновною вартістю, за можливою ціною продажу, за дисконтованою вартістю активу. В той же час справедлива вартість не виділяється як окремий вид оцінки.

Згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку, зокрема з П(С)БО 7 «Основні засоби», для визначення вартості основних засобів дозволяється використовувати два види оцінки: за історичною собівартістю та за справедливою вартістю.

В контексті ринкової економіки та за умов похвалення інвестиційної діяльності найбільшого поширення останнім часом набув метод вартісної оцінки основних засобів із застосуванням принципу справедливої вартості об'єкта.

Критичний аналіз вищезазначеного методу свідчить про наявність як переваг, так і недоліків. До останніх слід віднести, перш за все, відсутність практичного досвіду використання цього методу оцінки й те, що справедлива вартість відображає суми не реально укладених угод, які здійснює підприємство, а лише певну умовну суму, яка могла б бути отримана у випадку, якщо актив був би проданий.

Водночас, очевидними є й переваги застосування цього методу, серед яких найбільш значущою є та, що отримана інформація є більш придатною основою для порівняння при аналізі стану та ефективності використання основних засобів, також можливе прийняття більш обґрунтованих управлінських рішень через те, що метод зорієнтований на реальну вартість активів та зобов'язань, адже за П(С)БО 19, справедлива вартість – це «сума, за якою може бути здійснений обмін активу, або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами» [7].

Також варто відзначити, що справедлива вартість не залежить від дати та витрат, пов'язаних із виникненням зобов'язання та придбання активів.

В той же час навіть такий термін, як «справедлива вартість» не знаходить однозначного тлумачення в науковій спільноті. Зокрема, на думку В. Соколова, справедлива вартість – це вартість предмета на момент складання балансу [6, с. 53].

Водночас більшість російських та українських вчених єдині в трактуванні оцінки як елементу методу бухгалтерського обліку, при цьому наголошуючи на тому, що оцінка – це вираз у грошовій фо-

рмі майна підприємства з метою узагальнення даних у бухгалтерському обліку і звітності, що є таким, що відповідає сучасним реаліям.

Підходи до тлумачення оцінки як процесу вимірювання вартості об'єктів бухгалтерського обліку і як процесу створення якісних характеристик облікової інформації відображені у двох законодавчих актах, зокрема, у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] та в П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2]. Це принципи історичної (фактичної) собівартості та обачності. Принцип історичної (фактичної) собівартості визначає пріоритет оцінки активів, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання. Принцип обачності передбачає, що в бухгалтерському обліку повинні застосовуватися методи оцінки, які запобігають заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів та доходів підприємства.

Отже, очевидним є конфлікт двох принципів, адже не завжди оцінка активів за витратами на виробництво та придбання дозволить дотриматись принципу обачності, про що вже зазначалося.

Деякі розбіжності в підходах до тлумачення поняття «справедлива вартість» та в практичному застосуванні цього методу, на наш погляд, обумовлені, насамперед, відсутністю єдиної чіткої класифікації методів оцінок на законодавчому рівні, що мають застосовуватись у бухгалтерському обліку, та Міжнародними стандартами фінансової звітності, які також пропонують певні способи оцінювання активів, зазначені вище.

Щодо другого методу оцінки основних засобів, то модель собівартості означає, що вони обліковуються за собівартістю з вирахуванням накопиченої суми амортизації та накопиченого збитку від зменшення корисності.

Історична собівартість – первісна вартість, яка складається з фактичної суми грошових коштів чи їх еквівалентів або справедлива вартість активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів. Залежно від інтересу спосіб оцінки за собівартістю має позитивні і негативні прояви для підприємства і держави.

Відповідно до принципів бухгалтерського обліку, визначених в П(С)БО 1 [2], а саме принципу обачності, в обліку повинні застосовуватись методи оцінки, які упереджують занижені оцінки зобов'язань та витрат і завищені оцінки активів та доходів підприємства.

Тому, якщо вартість об'єкта основних засобів, згідно з якою він відображається в обліку, відрізняється від його реальної вартості, то вартість таких основних засобів необхідно привести у відповідність до їх справедливої вартості. Найпопулярнішою процедурою коригування активів балансу в бухгалтерському обліку є переоцінка основних засобів.

Проведення переоцінки визначається в Наказі про облікову політику. Така точка зору відповідає вимогам МСБО 16 «Основні засоби» [4], яким передбачено використання двох методів оцінки активів: з проведенням і без проведення переоцінки. Порядок переоцінки встановлений п.16 П(С)БО 7 «Основні засоби» [3]: «Якщо залишкова вартість об'єкту основних засобів суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу, то підприємство має право переоцінювати об'єкт основних засобів». Однак визначення порогу суттєвості в П(С)БО 7 не затверджено.

Ще однією проблемою при оцінці основних засобів є те, що вони відображаються в обліку за первісною вартістю. Відомо, що основні засоби зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю, яка складається з ціни придбання, оплати виконаних будівельно-монтажних робіт, реєстраційних зборів, ввізного мита, непрямих податків, витрат зі страхування ризиків доставки основних засобів, витрат на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів та інших витрат, безпосередньо пов'язаних з доведенням основних засобів до стану, в якому вони придатні для використання із запланованою метою.

Водночас, відповідно до П(С)БО 7, витрати на сплату відсотків за користування кредитом не включаються до первісної вартості основних засобів, придбаних (створених) повністю або частково за рахунок позикового капіталу. Як результат фактична собівартість не відповідає ринковій ціні, тому що відсотки за користування кредитом не включаються до первісної вартості основних засобів, що порушує принцип об'єктивності бухгалтерського обліку.

В той же час, згідно з міжнародними стандартами, до первісної вартості основних засобів включають, зокрема: ціну придбання з вирахуванням отриманих знижок, митні збори, невідшкодовані податки, витрати для налагодження основних засобів.

Варто відзначити й те, що в деяких країнах дозволено включати до первісної вартості основних засобів суму позикових відсотків, пов'язаних із придбанням об'єктів. У Німеччині відсотки за кредит дозволяється включати до витрат на будівництво основних засобів тільки тоді, коли існує тісний взаємозв'язок між засобами та позиковим капіталом [5].

Міжнародні стандарти, окрім основної рекомендованої оцінки основних засобів за первісною вартістю, дозволяють альтернативний підхід: основні засоби можуть відображатись у звітності за переоціненою вартістю [4].

Висновки. Дослідивши різноманітні підходи до визначення оцінки основних засобів, можна відзначити, що в результаті проведеного дослідження стала очевидною необхідність більш повного приведення Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» у відповідність до вимог Міжнародного (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби», адже останній містить ряд прогресивних положень, вартіх уваги.

Наявність та застосування багатьох способів оцінки основних засобів породжує непорозуміння та спотворення даних фінансової звітності. До аналогічного результату призводить і неоднозначність трактування такого терміна, як «справедлива вартість».

Оскільки одним із напрямків реформування бухгалтерського обліку є удосконалення методології та методики оцінки його об'єктів, то, на наш погляд, доцільно розробити окреме положення (стандарт), яке б регламентувало проведення оцінки як елементу методу бухгалтерського обліку, що дасть можливість уніфікувати підходи до вищезазначеного процесу, а отже, і зробить фінансову звітність більш надійною та об'єктивною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України [від 16.07.1999 р. № 996-XIV] // Бухгалтерський облік і аудит. – 1999. – № 9. – С. 3–8.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
3. П(С)БО 7 – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
4. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / [за ред. С.Ф. Голова]. – К.: ФПБАУ, 2004. – 248 с.
5. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горещька. – Житомир: Рута, 2002. – 544 с.
6. Соколов В.Я. Оценка по справедливой стоимости / В.Я. Соколов // Бухгалтерский учет. – 2006. – № 1. – С. 50–54.
7. П(С)БО 19 – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.07.1999 р. № 163 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.

Стаття надійшла до редакції 29.03.2012.

УДК 338.515

Петренко Л.М., асистент

Кіровоградський національний технічний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В статье изучены подходы разных ученых к оценке деловой активности предприятия. Выделены качественные и количественные показатели деловой активности.

Ключевые слова: *показатели деловой активности, критерии деловой активности, качественные показатели, количественные показатели.*

In the article the approaches of different scientists to an estimation of business activity of an enterprise are investigated. Qualitative and quantitative parameters of business activity are selected.

Key words: *parameters of business activity, criteria of business activity, qualitative parameters, quantitative parameters.*

Постановка проблеми. Однією з найважливіших характеристик діяльності підприємства є його ділова активність. Ділова активність поєднує весь спектр зусиль, спрямованих на виробничу та комерційну діяльність, характеризує віддачу вкладених зусиль, ефективність управління ресурсами та просування підприємства на ринках продукції, праці, капіталу. Здійснення ефективної оцінки ділової активності потребує застосування дієвої методики.